

Art. 36. Wykonanie rozporządzenia niniejszego porucza się Ministrowi Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

Art. 37. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Prezydent Rzeczypospolitej: *I. Mościcki*

Prezes Rady Ministrów i Minister Spraw Wojskowych:
J. Piłsudski

Minister: *K. Bartel*

Minister Spraw Wewnętrznych: *Stawoj Składkowski*

Minister Spraw Zagranicznych: *August Zaleski*

Minister Skarbu: *G. Czechowicz*

Minister Sprawiedliwości: *A. Meysztowicz*

Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego:
Dr. Dobrucki

Minister Rolnictwa: *K. Niezabytowski*

Minister Przemysłu i Handlu: *E. Kwiatkowski*

Minister Komunikacji: *Romocki*

Minister Robót Publicznych: *Moraczewski*

Minister Pracy i Opieki Społecznej: *Dr. Jurkiewicz*

Minister Reform Rolnych: *Witold Staniewicz*

Minister Poczty i Telegrafów: *Bogusław Miedziński*

272.

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej

z dnia 7 marca 1928 r.

w sprawie organizacji więziennictwa.

Na podstawie art. 44 ust. 6 Konstytucji i ustawy z dnia 2 sierpnia 1926 r. o upoważnieniu Prezydenta Rzeczypospolitej do wydawania rozporządzeń z mocą ustawy (Dz. U. R. P. Nr. 78, poz. 443) postanawiam co następuje:

L. Więzienia i zakłady wychowawczo-poprawcze.

Art. 1. Więzienia wszelkiego rodzaju i zakłady wychowawczo-poprawcze, przeznaczone dla nieletnich przestępców, umieszczanych w nich na podstawie orzeczeń sądowych, podlegają Ministrowi Sprawiedliwości.

Ustrój zakładów wychowawczo-poprawczych określi osobna ustawa.

Przepisy niniejszego prawa nie stosują się do aresztów gminnych, policyjnych oraz więzień i aresztów wojskowych.

Art. 2. Więzienia są przeznaczone:

- a) do wykonywania kar pozbawienia wolności, orzeczonych przez powszechne sądy karne, oraz w wypadkach, ustawą przewidzianych, przez sądy wojskowe (więźniowie karni);
- b) do pomieszczenia osób tymczasowo aresztowanych lub zatrzymanych pod zarzutem popełnienia przestępstwa, którego osądzenie należy do właściwości sądu powszechnego (więźniowie śledczy).

Art. 3. Na mocy rozporządzeń lub zarządzeń Ministra Sprawiedliwości więzienia mogą służyć także:

- a) do innych przymusowych zatrzymań lub aresztowań, przewidzianych w ustawach, o ile ustawy szczególne nie stanowią inaczej,
- b) do pomieszczenia więźniów wojskowych w wypadkach, nieobjętych art. 2 p. a, na skutek wniosku władz wojskowych.

Zarządzenia takie mogą być wydawane w wypadkach niecierpiących zwłoki także przez prokuratora apelacyjnego; Minister Sprawiedliwości może w każdym czasie te zarządzenia odwoływać.

Stosowanie postanowienia artykułu niniejszego w wypadku pod p. a można uzależnić od zwrotu kosztów.

W czasie wojny rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości i Ministra Spraw Wojskowych ustala, które więzienia powszechne lub ich części będą oddane do dyspozycji Ministra Spraw Wojskowych, pod jego naczelne kierownictwo i nadzór.

Art. 4. Więzienia stosownie do pojemności dzielą się na trzy klasy.

O ile rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości inaczej nie stanowi, należą:

- a) do więzień I klasy: więzienia o pojemności ponad 450 osób;
- b) do więzień II klasy: więzienia o pojemności od 150 do 450 osób;
- c) do więzień III klasy: więzienia o pojemności do 150 osób i więzienia przy sądach grodzkich.

Więzienia I klasy są przeznaczone z reguły do odbywania kar dłuższych ponad 3 lata, więzienia II klasy — do odbywania kar od 1 roku do 3 lat, więzienia III klasy — do odbywania kar do roku jednego.

W razie potrzeby Minister Sprawiedliwości władny jest odstąpić od powyższych reguł co do poszczególnych więzień, przeznaczając je w całości lub w części do odbywania kar o terminach innych niż te, dla których są z reguły przeznaczone, albo do odbywania kar pewnego rodzaju.

Minister Sprawiedliwości oznacza, które więzienia są przeznaczone wyłącznie na pomieszczenie więźniów śledczych, albo na pomieszczenie więźniów śledczych i karnych.

Regulamin więzienny określi rygor i porządek więzienny w zależności od rodzaju kar, systemu poprawczego, metod leczniczych i urządzeń w poszczególnych więzieniach.

Art. 5. Więźniów: a) płci żeńskiej, b) nieletnich do lat 17, c) śledczych, należy umieszczać w oddzielnych więzieniach, a w razie niemożności, w osobnych oddziałach.

Osadzenie w jednej celi wspólnej więźniów śledczych z karnymi może następować w wyjątkowych wypadkach z upoważnienia władz, do których dyspozycji więźniowie pozostają.

Rygor więzienny można stosować do więźniów śledczych tylko w granicach niezbędnych dla zapobieżenia ucieczce i zatarcia śladów lub dowodów przestępstwa oraz dla zachowania porządku więziennego.

II. Kierownictwo i nadzór.

Art. 6. Naczelne kierownictwo i nadzór nad więzieniami i wymienionymi w art. 1 zakładami wychowawczo-poprawczymi wykonywa Minister Sprawiedliwości.

Do bezpośredniego wykonywania nadzoru i kontroli nad więzieniami i wymienionymi w art. 1 zakładami wychowawczo-poprawczymi będzie ustanowiona odpowiednia liczba inspektorów. Co do więzień III klasy obowiązki inspektorów może Minister Sprawiedliwości powierzyć naczelnikom więzień I klasy.

Więzienia przy sądach grodzkich pozostają pod bezpośrednim kierownictwem naczelników sądów grodzkich, jako przełożonych więzienia.

Art. 7. Przedstawicielom urzędu prokuratorskiego, niezależnie od kontroli ogólnej nad całokształtem życia więziennego, służy w szczególności prawo czuwania nad legalnością uwięzienia i prawidłowym wykonaniem kary, względnie aresztu zapobiegawczego (nadzór penitencjarny).

Uprawnienia prokuratorów w tym zakresie określi Minister Sprawiedliwości.

Art. 8. Naczelnika więzienia i innych urzędników zarządu więziennego mianuje Minister Sprawiedliwości.

Mianowania niższych funkcjonarjuszów więziennych na służbę próbną i stałą dokonywa naczelnik więzienia z zachowaniem przepisów, zawartych w instrukcjach, które wyda Minister Sprawiedliwości.

W więzieniach przy sądach grodzkich niższych funkcjonarjuszów więziennych mianuje, bądź wyznacza, naczelnik właściwego sądu grodzkiego.

Zwalniania wszystkich funkcjonarjuszów więziennych dokonywa ta władza, która ich mianuje, przeniesienia zaś — Minister Sprawiedliwości.

Umowy, zawierane przez naczelnika więzienia z pracownikami kontraktowymi (art. 11), oprócz służby niższej w gospodarstwie domowym więzień, zatwierdza Minister Sprawiedliwości.

Służbę niższą w gospodarstwie domowym więzień przyjmuje naczelnik więzienia.

Art. 9. Na czele więzienia stoi naczelnik, który jest przełożonym urzędników i funkcjonarjuszów więziennych, wykonywa nad nimi władzę dyscyplinarną oraz kieruje administracją i gospodarstwem.

Duchowni, lekarze i nauczyciele zależni są od zarządzeń naczelnika więzienia tylko pod względem przestrzegania przepisów porządku więziennego.

Podczas pełnienia obowiązków służbowych służba więzienna, z wyjątkiem pracowników kontraktowych i kancelaryjnych, winna nosić mundury tudzież uzbrojenie, które Minister Sprawiedliwości oznaczy rozporządzeniem. Pracownicy kancelaryjni i kontraktowi mają nosić czapki służbowe. W czasie pełnienia swych obowiązków służba więzienna podlega wzmoczonemu rygorowi, będąc obowiązana do posłuszeństwa przełożonym i natychmiastowego wykonania ich rozkazów.

Za przekroczenie tego rygoru podlegają urzędnicy i niżsi funkcjonarjusze, poza karami, przewidzianymi w ustawie z dnia 17 lutego 1922 r. o państwowej służbie cywilnej (Dz. U. R. P. Nr. 21, poz. 164) i niezależnie od niej, doraźnym karom dyżurów dodatkowych oraz aresztu dyscyplinarnego do siedmiu dni. Prawo wymierzania kar aresztu służy w stosunku do urzędników więziennych Ministrowi Sprawiedliwości, a w stosunku do niższych funkcjonarjuszów — naczelnikowi więzienia. Karę dyżurów dodatkowych nakłada na urzędników i niższych funkcjonarjuszów naczelnik więzienia. Kary aresztu zapisuje się do wykazu stanu służby.

Areszt powinien być wykonany w pomieszczeniach oddzielnych od pomieszczeń więźniów.

Minister Sprawiedliwości może poruczać w poszczególnych wypadkach zarząd więzienia urzędnikom wymiaru sprawiedliwości, albo wyjątkowo, po zasięgnięciu opinii Ministra Pracy i Opieki Społecznej — powierzyć kierownictwo instytucjom dającym rękojmię należytego spełnienia zadań, związanych z wykonaniem kar lub tymczasowym aresztowaniem.

Art. 10. Do składu osobowego poszczególnego więzienia należą:

- a) naczelnik więzienia oraz w miarę potrzeby;
- b) pomocnicy naczelnika,
- c) asystenci więzienni,
- d) urzędnicy kancelaryjni,
- e) dozorczy i dozorczyynie.

Art. 11. W więzieniach I i II klasy powinni, a w więzieniach III klasy mogą być czynni ponadto duchowni, nauczyciele, lekarze i inni pracownicy, jako urzędnicy stali lub na podstawie osobnych umów.

Art. 12. Minister Sprawiedliwości ustali skład, liczbę i charakter urzędowy osób, zajętych w zarządzie poszczególnych więzień.

Art. 13. Przy więzieniach mogą być czynne komitety więzienne z udziałem przedstawicieli społeczeństwa. Komitety współdziałają z władzami więziennymi w zakresie opieki moralnej nad więźniami oraz na żądanie władz składają opinie co do przedterminowego zwolnienia i ulaskawienia więźniów. Do kompetencji komitetów więziennych nie należy kontrola rachunkowości, kasowości i rozchodowania materiałów i artykułów żywnościowych.

Art. 14. Członków komitetów więziennych mianuje na wniosek prokuratora apelacyjnego Minister Sprawiedliwości. Wynagrodzenia za swą pracę członkowie komitetów więziennych nie otrzymują.

Art. 15. Skład osobowy oraz zakres kompetencji komitetów więziennych określi regulamin więzienny.

III. Wykonanie kary i dyzlokacja więźniów.

Art. 16. Pozbawienie wolności, jako kara lub środek zapobiegawczy, ulega wykonaniu zgodnie z osnową orzeczenia, przepisami ustaw karnych i regulaminu więziennego.

Art. 17. Karę pozbawienia wolności, orzeczoną na czas ponad trzy lata, wykonywa się według zasad systemu progresywnego: więźniowie są osadzani w odpowiednich więzieniach, w których ulegają segregacji na klasy, przyczem przechodzą z klas niższych do wyższych, względnie odwrotnie, w zależności od cech indywidualnych, pobudek przestępstwa, zachowania się w więzieniu, postępów w nauce i pracy oraz okazywanej poprawy moralnej.

Art. 18. Dyzlokację więźniów karnych zarządza Minister Sprawiedliwości. Przenoszenie więźniów śledczych w obrębie swego okręgu zarządza prokurator apelacyjny. Przenoszenie więźniów śledczych w obrębie różnych okręgów apelacyjnych może mieć miejsce na skutek zezwolenia Ministra Sprawiedliwości.

IV. Praca więźniów.

Art. 19. W więzieniach powinny być w miarę potrzeby i możliwości zaprowadzone roboty pożyteczne celem nauczania i przyzwyczajania więźniów do pracy oraz zmniejszenia wydatków Państwa na utrzymanie więźniów.

Art. 20. Skazani na karę więzienia zajmują się obowiązkowo robotami, zaprowadzonymi w więzieniu. Wyjątki są dopuszczalne za zezwoleniem naczelnika więzienia według instrukcji władzy nadzorczej.

Więźniowie innych kategorii będą również zatrudnieni pracą według własnego wyboru, o ile ustawa lub regulamin więzienny nie stoją temu na przeszkodzie.

Art. 21. Przy wyznaczaniu robót należy mieć wzgląd na rodzaj i termin kary pozbawienia wolności, na stan zdrowia, wiek, płeć, brzemienność, stopień wykształcenia i dotychczasowe zajęcie więźniów oraz zamiłowanie do pewnej gałęzi pracy. Przy wyborze pracy należy w miarę możliwości uwzględniać życzenia więźniów.

Art. 22. Każdy więzień, zatrudniony w pracy dochodowej, powinien otrzymywać odpowiednie wynagrodzenie w myśl regulaminu.

Wynagrodzenie, przyznane więźniom za pracę, nie ulega ani zapowiedzeniu, ani zajęciu.

Zażalenia w przedmiocie wynagrodzenia można wnosić jedynie w drodze nadzoru.

Art. 23. W warsztatach więziennych powinny być zaprowadzone niezbędne urządzenia techniczne, chroniące pracujących więźniów od okaleczeń i śmierci; więźniowie podlegają ubezpieczeniu stosownie do postanowień ustaw o ubezpieczeniach od nieszczęśliwych wypadków.

V. Opieka duchowna, oświata szkolna i pozaszkolna.

Art. 24. Więźniom należy umożliwić czerpanie nauk moralnych i pociechy religijnej ich wyznania.

Art. 25. W więzieniach I i II klasy dla więźniów wyznania rzymsko-katolickiego powinny być, w więzieniach zaś III klasy, mogą być w miarę potrzeby i możliwości zorganizowane nabożeństwa i inne praktyki religijne w stałych odstępach czasu.

Art. 26. W więzieniach I i II klasy, mieszczących co najmniej 100 więźniów karnych jednego i tego samego wyznania nie rzymsko-katolickiego, mogą być organizowane nabożeństwa i inne praktyki religijne w stałych odstępach czasu w pomieszczeniach do tego przeznaczonych, o ile warunki miejscowe nie stają temu na przeszkodzie.

Art. 27. Opieki duchownej udzielają więźniom upoważnieni do tego przez Ministra Sprawiedliwości lub w nagłych wypadkach przez naczelnika więzienia duchowni tych wyznań religijnych, do których więźniowie należą.

Art. 28. Na nabożeństwach obecni mogą być więźniowie, którzy tego zapragną, nie wyłączając ukaranych dyscyplinarnie, o ile pomieszczenie i względy bezpieczeństwa na to pozwalają.

Więźniowie śledczy mogą uczęszczać na nabożeństwa, o ile władza, do której dyspozycji więźniów pozostaje, nie poczyniła w tym względzie specjalnych zastrzeżeń.

Art. 29. Zezwolenia na zawarcie ślubu udziela więźniom karnym Minister Sprawiedliwości, więźniom śledczym — władze, do których dyspozycji więźniowie przebywają w więzieniu.

Art. 30. W więzieniach I i II klasy, zwłaszcza zaś w więzieniach, w których istnieją oddziały dla nieletnich, powinny być utworzone szkoły dla więźniów. O otwarciu w więzieniu szkoły lub jej zwinięciu decyduje Minister Sprawiedliwości.

Art. 31. Obowiązkowemu nauczaniu podlegają więźniowie:

- 1) nieletni,
- 2) dorośli, skazani na karę pozbawienia wolności ponad 6 miesięcy, którzy nie przekroczyli wieku lat 40 i nie posiadają świadectwa z ukończenia 4 klas szkoły powszechnej.

Pozostali więźniowie mogą uczęszczać do szkoły: skazani za zezwoleniem naczelnika więzienia, śledczy — za zgodą władzy, do której dyspozycji są osadzeni w więzieniu.

Art. 32. W szkołach więziennych powinny być wykładane: nauka religii, czytania, pisania, rachunki, geometria, historia i geografia Polski, nauka

o Polsce współczesnej i nauka przyrody, a w miarę możliwości nauka rzemiosł, według programu, ustalonego przez Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego. Poza tem mogą być wykładane inne przedmioty wchodzące w zakres programu szkół powszechnych i rzemieślniczych, li tylko za zezwoleniem Ministra Sprawiedliwości. Wykłady odbywają się w języku polskim. W szkole więziennej należy używać podręczników, zatwierdzonych do użytku szkolnego przez Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

Art. 33. Oprócz stałych nauczycieli więziennych mogą być dopuszczane do nauczania i prowadzenia odczytów oraz pogadanki inne osoby z ramienia towarzystw patronatu i instytucyj kulturalno-oświatowych, za zgodą Ministra Sprawiedliwości lub naczelnika więzienia.

W celu podniesienia rozwoju umysłowego więźniów i ich umoralnienia w więzieniach mogą być urządzone odczyty, pogadanki, przedstawienia teatralne i audycje radiowe.

Odczyty i pogadanki na tematy polityczne i takie, które mogłyby mieć wpływ na podniecenie zmysłowej wyobraźni więźniów, są wzbronione.

Art. 34. Przy wstąpieniu do szkoły, przejściu z oddziału do oddziału, oraz po ukończeniu szkoły, więźniowie podlegają egzaminom. Z ukończenia szkoły więźniowie mogą otrzymać świadectwa.

Art. 35. W każdym więzieniu powinna być w miarę możliwości zorganizowana biblioteka. Biblioteka więzienna kompletuje się:

- a) z książek i pism specjalnie w tym celu z polecenia Ministra Sprawiedliwości zakupywanych,
- b) z książek, ofiarowanych przez osoby lub instytucje prywatne, po zaaprobowaniu ich przez Ministra Sprawiedliwości, lub wyznaczone przez niego podwładne mu organa.

VI. Odżywianie, odzież i pomieszczenie.

Art. 36. Żywnienie, oświetlenie, opalanie pomieszczeń i ogólne warunki sanitarno-higieniczne bytowania więźniów powinny odpowiadać wymaganiom, niezbędnym do utrzymania zdrowia więźniów i ich zdolności do pracy i nauki.

Art. 37. Żywnienie więźniów odbywa się na koszt Skarbu Państwa lub na ich koszt własny. Kategorie więźniów, którzy mogą odżywiać się na koszt własny, jakość i ilość oraz zmiany pożywienia określi regulamin więzienny.

Art. 38. Dzienna norma pożywienia zawiera co najmniej: dla więźniów niezatrudnionych pracą — 2400 kal., dla pracujących, nieletnich oraz dla kobiet ciężarnych i karmiących — 3000 kal. Normę pożywienia dla chorych określa się na 4000 kal.

Art. 39. Oświetlenie pomieszczeń nie może trwać dłużej, niż do 20 godziny. Wyjątki od tej zasady określi regulamin więzienny.

Art. 40. Odzież, bieliznę i pościel więźniowie otrzymują na koszt Skarbu Państwa. Kategorie

więźniów, którzy mogą korzystać z własnej odzieży i bielizny, ustali regulamin więzienny.

Wszyscy więźniowie zmieniają bieliznę osobistą raz na tydzień. Więzienie powinno posiadać dostateczną ilość kompletów bielizny, kompletów ubrań zimowych i letnich oraz pałt. Przy wyprowadzaniu więźniów w porze zimowej na dłuższy czas na powietrze należy im wydać pałta.

Terminy używalności bielizny, odzieży i pościeli określi regulamin więzienny.

Art. 41. Każdy więzień powinien otrzymać osobną pościel i odpowiednie miejsce na nocny spoczynek.

Używanie własnej pościeli może być dozwolone w miarę postanowień regulaminu.

VII. Komunikowanie się więźniów ze światem zewnętrznym.

Art. 42. Więźniom wolno przyjmować w granicach, zakreszonych regulaminem, odwiedziny, żywność, odzież i inne przedmioty oraz prowadzić korespondencję na podstawie zezwolenia powołanych do tego władz sądowych, prokuratorskich i więziennych. Prawa tego można więźnia pozbawić czasowo tylko tytułem kary dyscyplinarnej, a więźnia śledczego — ponadto na zlecenie sędziego lub prokuratora, prowadzącego śledztwo, względnie dochodzenie.

Art. 43. W toku dochodzenia i śledztwa zezwolen tych (art. 42) udziela właściwa władza śledcza, zaś od czasu przekazania więźnia z aktami sprawy do dyspozycji sądu aż do uprawomocnienia się wyroku — właściwy sąd względnie prokurator.

Zezwolenia takie co do uwiezionych osób wojskowych w wypadkach trzymania ich w więzieniu powszechnem w myśl przepisu art. 3 ust. 1 p. b niniejszego prawa wydają właściwe władze wojskowe: sądowe i prokuratorskie, do których dyspozycji więzień wojskowy pozostaje.

We wszystkich innych wypadkach, zezwoleń, przewidzianych w art. 42, udziela naczelnik więzienia.

VIII. Postanowienia szczególne.

Art. 44. Więźniów chorych na choroby udzielające się należy umieszczać oddzielnie od innych więźniów.

Art. 45. Leczenie więźnia chorego należy do obowiązku zarządu więziennictwa. Więzień lub jego rodzina ma ponosić koszt leczenia szczególnego, wykonywanego w sposób nie sprzeciwiający się regulaminowi.

Art. 46. Zarząd więzienny, po porozumieniu się z właściwą władzą administracji ogólnej, może zezwolić rodzinie więźnia na zajęcie się jego pogrzebem na koszt własny, jeżeli względy publiczne nie stoją temu na przeszkodzie.

Art. 47. W razie ucieczki więźnia ruchomości, będące jego własnością, a przechowywane w zarządzie więzienia, po upływie 6 miesięcy od dnia ucieczki, o ile w tym czasie więzień nie wróci lub

nie zostanie zatrzymany, — przechodzą z mocy niniejszego prawa na własność Skarbu Państwa. Zarząd więzienia ruchomości te albo przeznaczają dla więźniów wypuszczonych z więzienia, a nieposiadających własnej odzieży, albo sprzedaje w drodze licytacji.

Przepis ten dotyczy również ruchomości, pozostałych po więźniu zmarłym, a przechowywanych w zarządzie więzienia, jeżeli następcy prawni więźnia nie zgłoszą się po nie w przeciągu 6 miesięcy i jeżeli więzień temi rzeczami na wypadek swej śmierci nie rozporządził.

Art. 48. Do konwojowania więźniów w czasie ich transportu, oraz strzeżenia ich poza obrębem więzienia winna być ustanowiona specjalna straż konwojowa, która może również pełnić zewnętrzność straż więzień. Organizację straży konwojowej oznacza Minister Sprawiedliwości w drodze rozporządzenia.

Art. 49. Więźniowi należy umożliwić powrót na koszt Skarbu Państwa do miejsca stałego zamieszkania, o ile nie posiada na to dostatecznych środków.

IX. Postanowienia dyscyplinarne.

Art. 50. Więźniowie za przekroczenia rygoru i porządku więziennego podlegają karom dyscyplinarnym w zależności od stopnia winy, okoliczności czynu i indywidualnych cech charakteru sprawcy.

O ile przekroczenia noszą znamiona przestępstw karnych, to więźniowie podlegają ponadto karom, wymierzonym sądownie według obowiązujących ustaw karnych.

Natomiast więźniom, wyróżniającym się swem sprawowaniem, pracą i postępami w szkole, mogą być udzielane ulgi i nagrody.

Art. 51. Karami dyscyplinarnymi są:

- a) nagana;
- b) pozbawienie ulg;
- c) pozbawienie prawa korzystania z książek na czas do 2 tygodni;
- d) pozbawienie najwyżej 4-кратно prawa komunikowania się osobistego i listownego z rodziną, — na przeciąg nie dłuższy ogółem ponad 3 miesiące;
- e) pozbawienie prawa otrzymywania posyłek żywnościowych na czas do 4 tygodni;
- f) pozbawienie prawa rozporządzania zarobkiem na przeciąg 4 tygodni;
- g) pozbawienie pracy zarobkowej na czas do 2 tygodni;
- h) zmniejszenie porcji żywnościowej na czas do 2 tygodni;
- i) post o chlebie i wodzie w dniach przez inne przegrodzonych; ogólna liczba dni postu, wymierzonych jednorazowo, nie może przekraczać dni 7-iu;
- j) pozbawienie pościeli (twarde łoża) na czas do 1 tygodnia;
- k) samotne zamknięcie w odosobnionej celi na to przeznaczonej na czas do 2 tygodni;

- l) zamknięcie w ciemnej celi na czas do 48 godzin; przy karach ponad 6 miesięcy więzienia, czas ten może być na skutek zarządzenia prokuratora nie zaliczony na poczet terminu wyznaczonej przez sąd kary;
  - m) degradacja do klasy niższej (art. 17);
  - n) przeniesienie do więzień izolacyjnych.
- Założenie kajdan może być stosowane tylko jako środek zapobiegawczy.

Art. 52. Można wymierzyć naraz kilka kar dyscyplinarnych.

Kary, wymienione w art. 51 pod p. p. h — n, nie mogą być łączone jednocześnie w ilości większej niż dwie.

Przy wymiarze kar dyscyplinarnych należy mieć na względzie ograniczenia, zawarte w regulaminie więziennym i ustawach karnych.

Przy stosowaniu kar z art. 51 p. p. h — l należy zasięgać opinii lekarza więziennego co do stanu zdrowia więźnia.

Art. 53. Względem więźniów, którzy nie ukończyli 17 lat, oraz kobiet brzemiennych i karmiących nie wolno stosować kar, wymienionych w art. 51 p. p. h — l.

Art. 54. W stosunku do recydywistów oraz do wszystkich kategorii więźniów, umieszczonych w więzieniach izolacyjnych, kary, wskazane w art. 51 p. p. d — k oraz w p. m, mogą być podwojone.

Art. 55. W wypadku ucieczki więźnia i późniejszego zatrzymania go czas spędzony przez niego w więzieniu przed ucieczką może w całości lub w części nie być zaliczony na poczet wykonywanej kary z zastrzeżeniem, że nie ulegająca zaliczeniu część kary nie może przekraczać 1 roku. Powzięcie decyzji należy do prokuratora apelacyjnego w okręgu, w którym więzień odbywał karę bezpośrednio przed ucieczką.

Jeżeli zbiegły więzień odbywał karę z mocy wyroku sądu wojskowego, którym nie orzeczono wydalenia skazanego z wojska, prokurator apelacyjny powoźmie decyzję, przewidzianą w ust. 1, w porozumieniu z prokuratorem przy tym wojskowym sądzie okręgowym, który wydał wyrok w pierwszej instancji, lub w którego okręgu wydał wyrok sąd rejonowy.

Art. 56. Więźniom mogą być udzielane następujące ulgi i nagrody:

- a) pochwała na osobności, lub w obecności więźniów albo komitetu więziennego;
- b) możliwość otrzymywania książek z poza księgozbioru więziennego;
- c) pozwolenie na częstsze korzystanie z biblioteki więziennej;
- d) pozwolenie na otrzymywanie do cel kajetów, przyborów piśmiennych i podręczników szkolnych;
- e) bezpłatne udzielanie pocztówek, papieru listowego, kopert i znaczków pocztowych;
- f) pozwolenie na przyjmowanie odwiedzin oraz pisanie i otrzymywanie listów w częstszych odstępach czasu;

- g) pozwolenie na przyjmowanie odwiedzających osób w pomieszczeniach bez krat w obecności funkcjonariuszów więziennych;
- h) możliwość dopomagania rodzinie pieniędzmi zarobionymi w więzieniu;
- i) zwiększenie zarobku;
- j) pozwolenie na zakup artykułów żywnościowych za pieniądze złożone do depozytu lub otrzymane za pracę;
- k) korzystanie dłuższe ze światła;
- l) nagradzanie za postępy w nauce książkami, a za pilność w pracy — narzędziami rzemieślniczymi;
- m) zezwolenie na uczęszczanie na organizowane w więzieniu wyświetlanie obrazów, koncerty, przedstawienia teatralne i audycje radiowe;
- n) możliwość korzystania z dłuższego spaceru;
- o) zatrudnienie w charakterze pomocnika nauczyciela w szkole, bibliotece lub pracą biurową;
- p) pozwolenie na palenie tytoniu;
- r) bezpłatne otrzymywanie tytoniu;
- s) możliwość noszenia przy sobie i umieszczania w celi przedmiotów, należących do zwykłego użytku osobistego;
- t) mianowanie starszym w celi lub pomocnikiem instruktora warsztatowego;
- u) przedstawienie do ułaskawienia;
- w) otrzymanie zapomogi przy zwolnieniu.

Powyższe ulgi i nagrody mogą otrzymywać więźniowie niezależnie od ulg, które ustali regulamin dla poszczególnych kategorii więźniów, w tym i dla kategorii więźniów odbywających karę według zasad systemu progresywnego (art. 17).

Art. 57. Wymiar kar dyscyplinarnych i udzielanie więźniom ulg i nagród służy naczelnikowi więzienia.

W każdym więzieniu naczelnik prowadzi wykaz wymierzonych kar oraz udzielonych ulg i nagród, których odpis przesyła cztery razy do roku Ministrowi Sprawiedliwości.

Art. 58. Przeciw decyzji nakładającej na więźnia karę dyscyplinarną więzień może wnieść zażalenie, które należy bezzwłocznie przedstawić prokuratorowi okręgowemu. Prokurator orzeka również bezzwłocznie i ostatecznie.

Zażalenie nie wstrzymuje wykonania kary.

X. Użycie broni i wezwanie siły zbrojnej.

Art. 59. Funkcjonariusze więzienni uprawnieni są do użycia broni:

I) przeciwko więźniom:

- a) w celu odparcia niebezpiecznego napadu lub zamachu, zagrażającego życiu, zdrowiu lub wolności funkcjonariusza (lub innych osób), albo też w celu przeciwdziałania przedsięwzięciu czynności, zmierzających bezpośrednio do takiego napadu lub zamachu;
- b) w razie nieusłuchania wezwania do natychmiastowego odłożenia broni lub innych przedmiotów, których użycie może zagrażać

- zdrowiu lub życiu funkcjonariusza lub innej osoby, oraz w razie, gdy wezwany po odłożeniu broni lub wspomnianych przedmiotów bez zezwolenia samowolnie je podejmuje;
- c) w celu odparcia niebezpiecznego napadu lub zamachu, zagrażającego w większych rozmiarach mieniu publicznemu lub prywatnemu, albo też w celu przeciwdziałania przedsięwzięciu czynności zmierzających bezpośrednio do takiego napadu lub zamachu;
- d) w celu pokonania oporu czynnego, udaremniającego przeprowadzenie czynności służbowych, albo też w celu pokonania gwałtu fizycznego, nie mającego charakteru napadu lub zamachu, określonego w p. a, lecz skierowanego ku pozbawieniu funkcjonariusza fizycznej możliwości wypełnienia obowiązku służby przez usiłowanie rozbrojenia, ubezwładnienia i t. p.;
- e) w celu pokonania oporu, polegającego na zbiorowym odmówieniu posłuszeństwa rozkazom, wydanym w granicach pełnionej służby;
- f) w celu udaremnienia ucieczki osoby uwięzionej lub zatrzymanej;
- g) w celu ujęcia osoby uwięzionej, która ucieka, albo także unieszkodliwienia jej, jeżeli zajęła stanowisko obronne lub schroniła się do kryjówki.

II) przeciwko innym osobom:

- a) podczas pełnienia służby wartowniczej lub konwojowej przeciwko osobie, która nie usłucha rozkazu wartownika względnie konwojenta, wydanego w granicach pełnionej służby;
- b) które wtargnęły lub przy pomocy gwałtu usiłują się dostać do więzienia.

Art. 60. Użycie broni w wypadkach, wyszczególnionych w art. 59 niniejszego prawa, może nastąpić tylko po jednorazowym wezwaniu do zaniechania względnie spełnienia danej czynności i tylko wówczas, gdy pożądanego celu nie można łatwiej osiągnąć innymi środkami, nie pociągającymi niebezpieczeństwa dla funkcjonariusza lub osób trzecich. Jeżeli ze względu na okoliczności danego wypadku wezwanie jest niemożliwe, użycie broni może nastąpić po jednorazowym wystrzale ostrzegawczym w powietrze. Przepis ten nie ma zastosowania w wypadkach, w których wszelka zwłoka grozi niebezpieczeństwem życiu funkcjonariusza lub osób trzecich, albo może udaremnić pościg i ujęcie przestępcy lub grozi klęską żywiołową.

Art. 61. W wypadkach spełniania przez funkcjonariuszów więziennych czynności służbowej wspólnie, naczelnik więzienia stanowi o potrzebie użycia broni i o wyborze jej rodzaju, a najstarszy służbą (rangą) z pośród obecnych — tylko wówczas, gdy zwłoka grozi niebezpieczeństwem, albo funkcjonariusz ma zleczone kierownictwo czynnością, spełnianą poza więzieniem.

Art. 62. Funkcjonariusz, który użył broni, winien o tem natychmiast donieść swej władzy prze-

łożonej. Władza przełożona przeprowadza dochodzenie w celu stwierdzenia, czy użycie broni było zgodne z przepisami niniejszego prawa. Jeżeli użycie broni pociągnęło za sobą śmierć lub uszkodzenie ciała, władza przełożona zawiadamia bezzwłocznie prokuratora tego sądu okręgowego, na którego obszarze znajduje się dane więzienie. Władza przełożona zawiadamia również prokuratora o tych wypadkach użycia broni, co do których uważa, że użycie broni nastąpiło wbrew przepisom niniejszego prawa.

Art. 63. W razie zagrożenia bezpieczeństwu więzienia naczelnik więzienia powinien wezwać pomoc policyjną lub za pośrednictwem władzy administracyjnej — wojskową, o czym bezzwłocznie zawiadamia właściwe władze nadzorcze i przełożone.

XI. Patronaty więzienne.

Art. 64. Działalność patronatów więziennych w obrębie więzienia podlega przepisom, jakie w tej mierze wyda Minister Sprawiedliwości.

XII. Postanowienia przejściowe i końcowe.

Art. 65. Do czasu wejścia w życie jednolitego kodeksu postępowania karnego prokurator apelacyjny może na czas do sześciu miesięcy, a Minister Sprawiedliwości — na czas do jednego roku zarządzić przerwę wykonania kary:

- a) na wniosek lekarza więziennego w razie choroby skazanego nieuleczalnej, grożącej śmiercią lub takiej, której leczenie nie da się skutecznie środkami, będącymi w dyspozycji więzienia, albo
- b) na skutek prośby skazanego, uzasadnionej poważnymi względami rodzinnymi lub gospodarczymi.

Zarządzając przerwę, można ją uzależnić od zobowiązania się skazanego do pobytu w oznaczonej miejscowości lub okręgu, tudzież od złożenia kaucji lub poręczenia. Ponowne zarządzenie przerwy przez prokuratora apelacyjnego może nastąpić dopiero po upływie roku od daty ukończenia poprzedniej przerwy.

Właściwy jest prokurator apelacyjny, w którego okręgu znajduje się sąd, który wydał wyrok w pierwszej instancji. Jeśli orzeczono karę łączną, właściwość prokuratora oznaczają się według sądu, który ją wymierzył.

Przerwę można każdego czasu odwołać. Do odwołania właściwa jest władza, która ją zarządziła.

Jeżeli przerwa ma być udzielona skazanemu na karę pozbawienia wolności na lat osiem lub wyższą, albo skazanemu, co do którego w wyroku dopuszczono dozór policyjny, — to udzielenie przerwy zarządza się po porozumieniu się Ministra Sprawiedliwości z Ministrem Spraw Wewnętrznych, prokuratora zaś apelacyjnego z właściwym wojewodą.

Przepisy powyższe nie wyłączają stosowania postanowień innych ustaw dotyczących przerwy wykonania kary, właściwości władz do zezwolenia na nią i trybu postępowania.

Art. 66. Aresztowani, wskazani w art. 3 p. a — mieszkańcy gmin miejskich i wiejskich, w których nie urządzono jeszcze aresztu gminnego na podstawie wydać się mającej ustawy o aresztach gminnych, będą przytrzymywani w więzieniach za odpowiednią opłatą, którą określa Minister Sprawiedliwości w drodze rozporządzenia.

Art. 67. Do czasu wejścia w życie rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 6 lutego 1928 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. R. P. Nr. 12, poz. 93) postanowienia dotyczące sądów grodzkich i naczelników sądów grodzkich odnoszą się do sądów i naczelników sądów powiatowych.

Art. 68. Aż do wejścia w życie jednolitego kodeksu karnego art. 20 ust. 1 ma również zastosowanie do więźniów, skazanych na areszt ścisły albo na ciężkie więzienie (dom karny).

Art. 69. Obowiązki, wymienione w art. 48, pełni policja państwowa w dotychczasowym zakresie. W miarę tworzenia straży konwojowej obowiązki policji państwowej ustają.

Rozporządzenie o utworzeniu straży konwojowej wyda Rada Ministrów na wniosek Ministra Sprawiedliwości, uczyniony w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych.

Art. 70. Postanowienia art. 47 dotyczą także wszelkich ruchomości, pozostałych po więźniach, którzy wyszli z więzienia przed objęciem więzień przez władze polskie, oraz ruchomości, których do czasu wejścia w życie niniejszego prawa więźniowie nie odebrali w przeciągu roku od dnia wyjścia z więzienia.

Art. 71. Przepisy wykonawcze o wprowadzeniu w życie i zastosowaniu niniejszego rozporządzenia oraz regulaminu więzienny wyda Minister Sprawiedliwości, a w zakresie higieny więziennej — w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych.

Art. 72. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie dnia 1 lipca 1928 r.

Z dniem wejścia w życie rozporządzenia niniejszego tracą moc obowiązującą dotychczasowe przepisy ustawy o więźniach (ustaw o sódzierżaszczychsia pod strażej) z 1890 r., dekret z dnia 8 lutego 1919 r. w sprawie tymczasowych przepisów więziennych (Dz. P. P. P. Nr. 15, poz. 202), dekret z dnia 7 lutego 1919 r. w przedmiocie organizacji okręgowych dyrekcji więziennych (Dz. P. P. P. Nr. 14, poz. 173), ordynacja więzienna z dnia 21 grudnia 1898 r. (Dz. rozp. prusk. Min. Spr. str. 293), ustawa z dnia 11 kwietnia 1854 r. o zatrudnianiu więźniów poza obrębem zakładu (Zb. ust. pr. str. 143) oraz wszelkie inne ustawy i rozporządzenia, dotyczące przedmiotów unormowanych w niniejszym prawie. Dotychczasowe postanowienia dotyczące przedmiotów, przekazanych w niniejszym prawie do unormowania w drodze przepisów wykonawczych, regulaminu więziennego i innych rozporządzeń, tracą moc obowiązującą z dniem wejścia w życie tych

przepisów wykonawczych, regulaminu względnie innych rozporządzeń.

Prezydent Rzeczypospolitej: *I. Mościcki*

Prezes Rady Ministrów i Minister Spraw Wojskowych:
J. Piłsudski

Minister: *K. Bartel*

Minister Spraw Wewnętrznych: *Stawoj Składkowski*

Minister Spraw Zagranicznych: *August Zaleski*

Minister Skarbu: *G. Czechowicz*

Minister Sprawiedliwości: *A. Meysztowicz*

Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego:
Dr. Dobrucki

Minister Rolnictwa: *K. Niezabytowski*

Minister Przemysłu i Handlu: *E. Kwiatkowski*

Minister Komunikacji: *Romocki*

Minister Robót Publicznych: *Moraczewski*

Minister Pracy i Opieki Społecznej: *Dr. Jurkiewicz*

Minister Reform Rolnych: *Witold Staniewicz*

Minister Poczty i Telegrafów: *Bogusław Miedziński*

273.

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej

z dnia 30 stycznia 1928 r.

w sprawie uznania miasta Wilna i okolicy za obszar warowny.

Na zasadzie rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 10 czerwca 1927 r. w sprawie uznania pewnych obszarów i miejscowości za obszary warowne lub rejony umocnione (Dz. U. R. P. Nr. 55, poz. 483) zarządzam co następuje:

§ 1. Uznaję za obszar warowny miasto Wilno, wraz z okolicą wedle następujących granic:

Rzeka Wilja od granicy państwowej do przecięcia z granicą gminy Rzesza; północno-zachodnia i północna granica gminy Rzesza do rzeki Wilji; rzeka Wilja do traktu Podbrodzie - Wilno; trakt Podbrodzie - Wilno do potoku Trynkut; potok Trynkut do toru kolejowego Wilno - Turmonty; linja kolejowa Turmonty - Wilno do przecięcia z drogą Wilno-Tawrya; droga Wilno-Tawrya do m. Tawrya (włącznie); dalej rzeka Wilejka do ujścia rzeki Kienka; rzeka Kienka do granicy gminy Rudomino; następnie południowe granice gmin Rudomino i Troki do granicy państwowej i granicą państwową do rzeki Wilja.

§ 2. Wykonanie niniejszego rozporządzenia poruczam Ministrowi Spraw Wojskowych.

§ 3. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Prezydent Rzeczypospolitej: *I. Mościcki*

Prezes Rady Ministrów i Minister Spraw Wojskowych:
J. Piłsudski

274.

Rozporządzenie Rady Ministrów

z dnia 24 lutego 1928 r.

w sprawie odstąpienia gminie m. Przemyśla gruntów państwowych na cele rozbudowy miasta.

Na podstawie art. 14 i 42 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 22 kwietnia 1927 r. o rozbudowie miast (Dz. U. R. P. Nr. 42, poz. 372), zarządza się co następuje:

§ 1. Odstępuje się gminie m. Przemyśla grunty porożeczne „Winna Góra” i „Małe Budy” stanowiące własność Skarbu Państwa, a objęte wykazami hipotecznymi ksiąg gruntowych gminy Przemyśl whl. 948 oraz whl. 2247 o łącznej powierzchni 15 ha 8923 m.² na cele rozbudowy miasta zgodnie z planem sytuacyjnym, sporządzonym przez rządowo upoważnionego geometrę cywilnego Leopolda Malza w grudniu 1924 r., a zatwierdzonym jako plan regulacyjny tych gruntów przez Radę Miejską m. Przemyśla w dniu 3 września 1925 r.

§ 2. Część wyszczególnionych w § 1 gruntów przeznaczona na zabudowanie domami mieszkalnymi o łącznej powierzchni 10 ha 8030 m.² odstępuje się gminie m. Przemyśla po cenie 0,46 złotych za 1 m.² Spłata przez gminę m. Przemyśla należności przypadającej Skarbowi Państwa z tego tytułu nastąpi w równych ratach rocznych w przeciągu lat 10 za oprocentowaniem 6 od sta rocznie.

§ 3. Odstępuje się gminie m. Przemyśla bezpłatnie część wyszczególnionych w § 1 gruntów przeznaczoną na przeprowadzenie dróg publicznych i ogrodów publicznych o łącznej powierzchni 5 ha 893 m.²

§ 4. Wykonanie niniejszego rozporządzenia wraz z ustaleniem bliższych warunków nabycia i przejęcia przez gminę m. Przemyśla gruntów odstępowanych niniejszym rozporządzeniem oraz dalszego ich użytkowania porucza się Ministrowi Robót Publicznych.

§ 5. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Prezes Rady Ministrów: *J. Piłsudski*

Minister Robót Publicznych: *Moraczewski*